

Interview met Rob Ruggenberg

Het bloedige prijskaartje dat aan ontdekkingen kleeft

Dat de Nederlanders 400 jaar geleden voet aan wal zetten op Amerikaanse bodem wordt groots gevierd met cocktailparties, maar Rob Ruggenberg laat de smalltalk achter zich met zijn nieuwe jeugdroman *Manhatan*, die de schaduwkanten niet verbloemt. Tijd voor een gesprek. Marita de Sterck

Rob Ruggenberg.

► Ontdekkingen, pittig thema voor jeugdboeken, aardige rode draad voor een tijdschriftnummer. Gelukkig is de tijd van de heroïserende blik voorbij en krijgt ook de keerzijde een plek: al wat wij hier hebben en zijn is gelinkt aan onze ontdekkingen, onze Gouden Eeuw heeft rauwe randen. Deze links worden steeds meer geëxploreerd in de hedendaagse jeugdliteratuur, al mag dat wat deze antropoloog betreft, nog vaker en heftiger.

Maar niet gezeurd en de lens ingezoomd op de ontdekkingen van Rob Ruggenberg, radiotelegrafist, journalist, romaneur en verwoed reiziger. In heel wat media (ook op Leesgoed.nl [<http://www.leesgoedplus.nl/leesgoed/leesgoed%20nieuws/oud/2626.html>]), stond al te lezen hoe de auteur, in het gezelschap van journalisten en een groep Nederlandstalige kinderen uit New York, de eerste exemplaren van zijn roman *Manhatan* niet toevallig op

4 april 2009 in het reservaat van de Paugussett heeft aangeboden aan Waupatukway, de indiaanse die hem heeft geïnspireerd bij de uitwerking van het gelijknamige personage.

Rob Ruggenberg (Wassenaar, 1946)

bracht zes jaar door bij de Koninklijke Marine als radiotelegrafist, zag behoorlijk wat van de wereld, woonde een tijd in Israël en Afrika, keerde in 1969 terug naar Nederland, waar hij ging werken als journalist bij o. a. *Dordts Dagblad*, *Trouw*, *Brabants Dagblad*. In 2003 verscheen *De kleuters van 1957, portret van een generatie uit een Brabants Dorp* (Dutch University Press) waarin hij laat zien hoe 22 kleuters uit één klas een halve eeuw later in het leven staan.

In 2006 debuteerde hij in de jeugdliteratuur met *Het verraad van Waterdunen* (*Querido*). Minder vaak belichte kanten van de woelige Tachtigjarige Oorlog staan hier centraal, de uitbuiting van de kindsclaven, de zwervende weeskinderen. Het debuut kreeg veel aandacht, ontving een Vlag en Wimpel van de Griffeljury en werd genomineerd voor de Thea Beckman Prijs voor de beste historische jeugdroman van het jaar (prijs ter ziele gegaan in 2008).

In 2007 volgde *Slavenhaler*, over Tyn uit Vlissingen, die als scheepsjongen op zoek gaat naar zijn halfzusje Obaa, door zijn vader verwekt bij een Afrikaanse dienstmeid. Het wordt een afdaling in de onderbuik van de slavenhandel die de Lage Landen tot grote rijkdom bracht. De roman is bekroond met de Wentelprijs 2009, voor het beste Brabantse jeugdboek van de afgelopen twee jaar.

En dan is er nu **Manhatan**. In 1642 leiden Peye en zijn moeder, die in de prostitutie is beland, een rotleven aan de Amsterdamse zelfkant. Als Peye hoort dat zijn vader Willem Kieft zou zijn, de gouverneur van de Nederlandse kolonie Nieuw-Amsterdam, monstert hij aan op een schip naar de nieuwe wereld. Na een schipbreuk spoelt Peye meer dood dan levend aan op een eiland waar hij wordt verzorgd door de indiaanse Waupatukway. Ze leren Manuel Congo kennen, een ontsnapte zwarte slaaf. Rond deze drie jongeren bouwt Ruggenberg zijn verhaal, dat steunt op uitvoerig bronnenonderzoek en een ander licht werpt op de Nederlandse 'beschaving' van Manhattan en Long Island, op de indianenoorlogen van Kieft. Blanke geschiedschrijving blijft het, maar toch wordt meegegeven hoe rijkdom werd betaald met uitbuiting, met levens.

Toch werd het geen loodzwaar boek, de stijl is toegankelijk gehouden, de spanningsboog is groot en de personages trekken de lezer het verhaal in. De kritische lezer zou kunnen opwerpen dat er literair gezien niet veel spectaculairs gebeurt met de taal en dat de ingrediënten van het klassieke avonturenverhaal volop bespeeld worden: dat de personages, als vertegenwoordigers van bepaalde groepen, middels handige toevalligheden elk hun stuk geschiedenis aanbrenge. Maar toch overheerst bij het lezen 'the willing suspension of disbelief', omdat met zoveel overgave wordt verteld. Geen literair kleinood, maar het werk van een vakman die stevige klassieke kasten timmert, en dat doet met liefde en respect. Respect is volgens mij het sleutelwoord: respect voor het historisch materiaal, voor andere culturen, voor de jonge lezer. Bij elke roman hoort een website vol materiaal over wat echt is gebeurd en verzonnen, het proces van research en uitwerking (ook de boeiende site over Eerste Wereldoorlog, greatwar.nl, is van zijn hand).

Hoe sterk spreekt de radiotelegrafist en de journalist in je jeugdromans? 'Heel sterk. Van mijn marinetijd herinner ik me vooral de eenzaamheid aan boord zonder echte vriend met wie ik ervaringen kon delen. Op mijn eerste schip kwam ik als jong broekje. De enige vriend die ik had tussen die ruwe zeebonken, een leeftijdgenoot, bleek al gauw chronisch zeeziek en verdween naar de wal. Die eenzaamheid overkwam me later nog een paar keer, op andere schepen. Ik werd een Einzelgänger, in mijn vrije tijd sloot ik me af met boeken. Op deze leeftijd zijn vrienden belangrijker dan je ouders. Vriendschap is alles, dat vind ik nog steeds, en dat zie je terug in mijn boeken.

Ik zal ook altijd journalist blijven. Elk boek begin ik als een journalistieke opdracht. Zoeken naar wat onbekend is, naar wat afwijkt van bestaande zienswijzen, het verhaal áchter het verhaal. Er valt altijd wat te ontdekken, de archieven in, praten met experts. Simultaan ontstaat het romanverhaal, al zoekende schrijf ik een synopsis die met elke ontdekking verandert.'

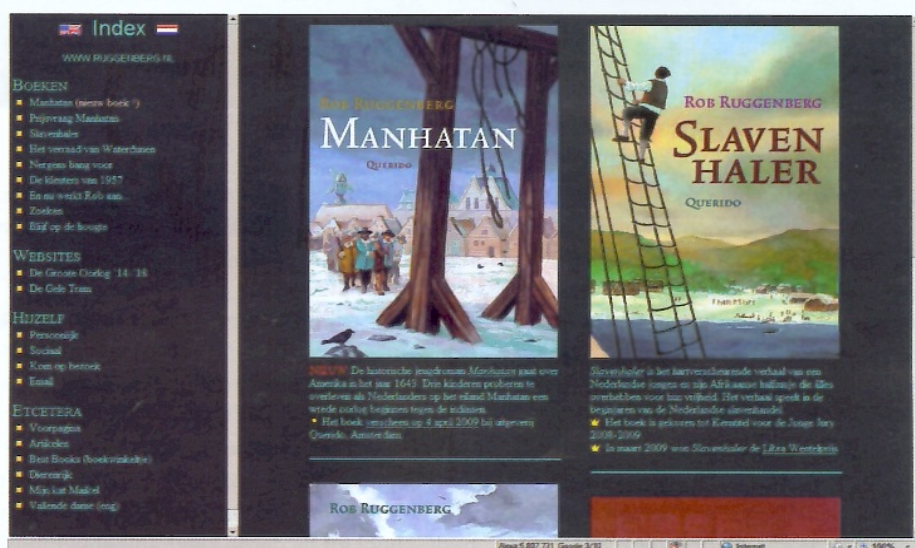
*Je wilt over mensen schrijven in plaats van over jaartallen of gebeurtenissen. Toch wil je ook historisch waarachtig schrijven. Hoe ging je bij **Manhatan** te werk bij het imaginair invullen van wat de geschiedenis niet vertelt?*

'Op scholen roep ik wel eens dat ze geschiedenisles moeten afschaffen. Meestal gaat dan een gejuich op. Dan zeg ik: in plaats daarvan moet er een nieuw vak komen, avontuurkunde. Weer gejuich. Dat heb ik trouwens niet zelf verzonnen, die vondst komt van Siebe Huizinga.

Welk kind wil die vijftig vensters van de Canon van Nederland uit zijn hoofd leren?

Geef ze vijftig mooie verhalen, die ont-houden ze.

Verhalen kunnen heus wel historisch waarachtig zijn, hoewel er objectief gezien geen historische juistheid bestaat. Je kijkt altijd door de ogen van degenen die de geschiedenis opschreven. Bij het onderzoek voor **Manhatan** merkte ik dat de archieven vol zaten met wijsheden van blanke mannen. Niet onlogisch natuurlijk, maar wel erg onvolledig. Toen kwam ik in contact met zwarte hoogleraren en wetenschappers. Professor Joyce Goodfriend uit Denver en Mariah Adin van de Fordham University in New York achterhalen gebeurtenissen die diep in de archieven verscholen liggen, en die een totaal andere kijk geven op wat er vier eeuwen geleden is gebeurd. Het is bizar dat bij de huidige 'Henry Hudson 400'-herdenkingen hun

werk geen enkele aandacht krijgt. Geschiedenis is nog altijd een blanke aangelegenheid. In **Manhatan** probeer ik dat recht te trekken. Daar is, helaas, weinig imaginairs bij.'

Het gaat in elk boek om een steile groei in harde omstandigheden. Trek je een lijn van ontdekkingsreizen in de buitenwereld naar die van de binnenwereld? Kunnen we je romans beschouwen als Bildungsromans?

'Die Bildung probeer ik er wel in te brengen. Kinderen ontdekken de wereld, en de manier waarop dat gebeurt is belangrijk. Een zachte, geleidelijke inwijding in de wereld van de volwassenen is misschien wel prettig, maar niet interessant.

Overhandiging eerste exemplaar.

Een schoksgewijze groei boeit mij al sinds ik als negenjarige *Het verraad* las, het eerste deel van *Merijntje Gijzen's jeugd*. Dat plotselinge, onverhoedse, dáár wil ik over schrijven. Kinderen die ineens voor zware keuzes worden gesteld. Die zich, niet of nauwelijks voorbereid, moeten handhaven in de harde wereld van de volwassenen. Ze ontdekken niet alleen hoe rauw en gemeen die wereld is, maar ook wat ze zelf kunnen, hoe zwak ze zijn en hoe sterk ze kunnen worden.'

Wil je er ook een boodschap in kwijt (nu dat woord weer kan en mag)? Is het belangrijk dat de jonge generatie weet wat de voorouders hebben uitgespookt? 'Toen ik destijds journalist werd wilde ik de wereld verbeteren. Daar is nog steeds niets op tegen, vind ik. Ik heb mijn buik vol van het materialisme en cynisme van mijn leeftijdgenoten, en als ik jongeren daarop betrap kan ik heel nijdig worden. Ik hou nog steeds niet van het woord boodschap, maar ik vind belangstelling voor andere culturen wel essentieel. De Amerikaanse filosoof Eli Siegel zag minachting als de wortel van alle kwaad. Minachting ontstaat door onwetendheid, ongeïnteresseerdheid. Aan

beide probeer ik iets te doen. Wat onze voorouders deden was misschien niet altijd fraai, maar wel interessant. Iets daarover te weten helpt bij het begrijpen hoe de wereld nu in elkaar steekt.'

Een sterke spanningsboog, toegankelijke vertelstijl en herkenbare personages zijn belangrijke ingrediënten van al je boeken. Wil je breed gelezen worden, ook minder evidente lezers meeslepen? Hoe sterk zijn die potentiële lezers aanwezig bij het schrijven?

'Dat ik breed gelezen wordt is iets dat mij ook verbaasde. Bij het schrijven heb ik geen bepaalde groep voor ogen, ook geen leeftijdsgroep. Ik merk dat ik gelezen word door 9- tot 18-jarigen. Scholen nodigen mij uit, variërend van groep 7 en 8 op de basisschool tot de derde klas van het gymnasium. Ik ga graag met hen in discussie. Aan de spanningsbogen werk ik natuurlijk heel bewust. Ik heb veel neven en nichtjes op wie ik mijn technieken kan oefenen. Als hun aandacht verslapt heb ik het niet goed gedaan en moet het anders.'

Maakte je vooraf een plan voor *Manhattan*? Wist je van tevoren hoe het zou aflopen? 'In mijn synopsis, die ongeveer tien A4-tjes bedroeg, stond precies waar het over moest gaan en hoe het zou eindigen. Ik hou van zo'n strak schema, bij mijn vorige boeken werkte dat. Maar bij het schrijven van *Manhattan* gebeurde er iets raars. Waupatukway zou een bijfiguur blijven en vrij snel uit het verhaal verdwijnen. Maar ze drong zich als het ware naar voren. Ik wilde haar dood laten gaan, ze vertikte het. Uiteindelijk dwong ze mij het verhaal om te werken en haar belangrijk te maken. Misschien speelde hierbij een rol dat ik een echte Waupatukway ken, een stoer indianenmeisje dat ik vijftien jaar geleden in Amerika had ontmoet, en die ik tijdens het schrijven vaak voor ogen had.'

Wat zeg je als men oppert dat je stijl literairder kan, dat je drie hoofdfiguren wel erg netjes wit, zwart, rood verbeelden?

'Als journalist heb ik een harde leerschool gehad. Leesbaarheid, begrijpelijkheid en duidelijkheid staan voorop. Daar offer ik alles aan op. Ik schrijf niet voor mezelf, ik

wil gelezen worden. Ik kan heel gelukkig zijn met een mooie zin en daar werk ik ook graag aan, zolang die zin maar precies uitdrukt wat ik wil zeggen. Dat mijn hoofdfiguren wit, zwart en rood zijn is logisch, want dat waren de drie culturen die daar botsten. Dat hun karakters door die botsingen gevormd worden ligt ook voor de hand, maar verder zijn het gewoon mensenkinderen met zwaktes, met goede en kwade kanten.'

Manhatan werd een verhaal waarin veel wreedheden voorkomen. Heeft een jeugdauteur hier een grens? Moet er een tegengewicht komen in hoopvolle, ontroerende passages?

'Het zijn altijd volwassenen die zeuren over die wreedheden. Kinderen hoor ik daar nooit over. Misschien zijn die grote mensen Hans en Grietje en Roodkapje vergeten, of schrikken ze als ze lezen dat volwassenen toen echt zo vreselijk met kinderen omgingen. Waarom zou je dat niet vertellen? De distantie van de tijd zit er tussen. Die schept een buffer, waardoor dramatische gebeurtenissen van vier eeuwen geleden minder erg lijken dan wat er nu bij jou, om de hoek, gebeurt, en waar de problemliteratuur vol van staat, zoals drugsverslaving, loverboys, chatboxen met vieze mannen. Natuurlijk zijn er grenzen. Er is veel dat ik niet verteld heb, dat ik te erg vond. Met wat ik wél vertel wil ik realistisch beeld geven van een samenleving die zwarten en indianen minachtte, en waarin kinderen op weinig clementie konden rekenen. Kinderen kunnen meer aan dan volwassenen denken. Ontroering: ja, maar niet als tegengewicht. Er zitten enkele ontroerende scènes in het boek waar kinderen om kunnen huilen. Waar ik zelf nog steeds van volschiet. En het is wel degelijk hoopvol, vind ik. Het laat zien hoe belangrijk vriendschap en trouw zijn, en hoe daarmee bijna alle moeilijkheden overwonnen kunnen worden.'

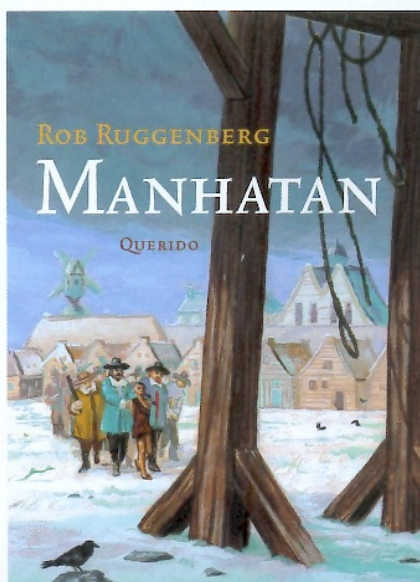
Wat is de invloed van je uitgeverij, redacteur, proeflezers?

'Als redacteur Dik Zweekhorst mijn manuscript naar mij terugstuurt, met daarin talloze op- en aanmerkingen, heb ik een slechte dag. Ik kijk heel even naar al die potloodstrepen en leg het pak dan weg. Daar ligt het, op een hoekje van mijn bureau, en het staart mij aan. Na een paar weken huur ik een huisje, ergens ver weg, en dan begin ik eraan. De meeste opmerkingen blijken dan kleinigheden te zijn, maar belangrijke kleinigheden. Al na een paar bladzijden zie ik het effect. De tekst klaart op, alsof er een soort mist over zweefde die Dik wegblaast. Ik word er vrolijk van, de tekst wordt transparanter, glanzender.

Het **Manhatan**-manuscript had ik ook naar een aantal kinderen opgestuurd, met een uitgebreide vragenlijst. Op de vraag "Zit er teveel seks in het boek?" antwoordde een van hen, een jong meisje: "Nee, maar wel teveel niet-leuke seks." Ik las het opnieuw en ze had gelijk. Het kostte me een maand werk, maar het verhaal werd daardoor zoveel beter dat ik dat meisje eeuwig dankbaar blijf.'

In elk boek staat uitvoerig kaartmateriaal. Maken Peter-Paul Rauwerda en jij die kaarten samen?

'Peter-Paul tekent de kaarten, daarna kijken we ernaar en soms geef ik een paar aanwijzingen, een plaatsje erbij of eraf. Maar de eer voor die prachtige kaarten gaat helemaal naar hem.'

Hoe belangrijk zijn erkenning in recensies, nominaties, prijzen?

'Toen ik begon met het schrijven van jeugdboeken zei ik tegen mezelf dat ik niets met dat circus te maken wilde hebben. Maar mijn debuut was nog geen twee maanden uit of het werd genomineerd voor de Thea Beckmanprijs. Voor ik het wist zat ik er middenin. Ik word meegeslept, ook al wil ik het niet. Ik kijk uit naar recensies, ben teleurgesteld als ik ergens niet op een shortlist sta. Ik wou dat het anders was, maar zo is het nu eenmaal.'

Je stopt veel energie in je site (www.ruggenberg.nl). Je geeft jonge bezoekers inzicht in je research, creatieprocess... Wat betekent die site voor je?

Promotiekanaal? Communicatieplatform?

'Er zitten enkele maanden tussen het moment dat je de tekst inlevert, en dat het boek in de winkel ligt. In die periode maak ik de site. Het is een soort afkicken. Alles zit nog in mijn hoofd. Ik kan er de journalistieke achtergronden kwijt, de feiten achter het verhaal, de weetjes die om een of andere reden niet in het boek terecht zijn gekomen. In het boek gaat het uiteindelijk om het verhaal. Als je in het verhaal teveel uitlegt stoort dat. Voor lezers die meer willen weten is er dus de site. Dat de site tegelijk dient als communicatiekanaal met mijn lezers is mooi meegenomen en hoort bij deze tijd. Ik geniet van hun bijdragen in de gastenboeken, ik vind het heerlijk om een kind via email te helpen met een spreekbeurt of werkstuk; ik kan daar zomaar uren mee bezig zijn.'

Marita de Sterck (<http://users.pandora.be/marita.de.sterck/index.htm>) is auteur, docent jeugdliteratuur en antropologie aan de Bibliotheekschool van Gent en lid van de redactie van Leesgoed.

